

Εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως
Γ΄ Πανελληνίον Λειτουργικὸν Συμπόσιον Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων
Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος, 20-22 Ὀκτωβρίου 2008

Η ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
«Εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος»

Εἰσήγησις τοῦ π. Θεοδώρου Ἰ. Κουμαριανοῦ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ
ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Στὸ Μέγα Εὐχολόγιο, ποὺ χρησιμοποιοῦμε σήμερα, καταγράφεται μίᾱ «Ἀκολουθία τῶν Ἐξομολογουμένων» καὶ μερικὲς ἀκόμη μεμονωμένες σχετικὲς Εὐχῆς. Ἡ Ἀκολουθία εἶναι πολὺ ἀπλὴ στὴν δομὴ της, παρ' ὅτι ἔχει ὅλην τὴν ἀπλότητά της ὅμως, δὲν ἐφαρμόζεται ἐπακριβῶς γιὰ ποικίλους λόγους ποιμαντικῆς φύσεως. Κάθε μίᾱ ἀπὸ τὶς Εὐχῆς Μετανοίας ἢ Ἐξομολογήσεως τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου ἔχει διαφορετικὴ ἱστορικὴ ἀξία καὶ χρ_9 νικὴ προέλευση, ἢ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μᾶς εἶναι ἄγνωστη.

Στὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια ἀπὸ τὸν 11ο αἰῶνα καὶ ἐξῆς ἔχει καταγραφεῖ πλῆθος Εὐχῶν ἐπὶ ἐξομολογουμένων ἢ ἐπὶ μετανοούντων καὶ ἀπὸ τὸν 12ο αἰ. καὶ ἐξῆς πλῆθος Ἀκολουθιῶν ἐπὶ ἐξομολογουμένων ἐκ τῆς 13οῦ αἰ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς συνθέσεις πρωτοτύπων Εὐχῶν ὑπάρχουν ἀπὸ τὸν 12ο αἰῶνα καὶ ἐξῆς πολλὲς παραλλαγὲς Εὐχῶν καὶ Ἀκολουθιῶν. Ἐπισημαίνεται, ὅτι οἱ ἱστορικὲς πηγὲς ἐπιβεβαιώνουν, ὅτι δὲν ἔπαυσε ποτε νὰ τελεῖται τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως παρὰ τὶς ποικίλες ἀλλαγὲς ποὺ ὑπέστη κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν εἴκοσι αἰῶνων ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ μεγάλη ρευστότητα καὶ ἐλευθερία στὴν σύνθεσιν νέων Εὐχῶν ἢ στὴν παραλλαγὴ προϋπαρχουσῶν Εὐχῶν καὶ στὴν δόμησιν Ἀκολουθιῶν προκαλεῖ τὸ ἐρώτημα σχετικὰ μὲ τὴν αὐθεντικότητα τῶν Εὐχῶν καὶ τῶν Ἀκολουθιῶν, ποὺ ἐντάσσονται στὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια καὶ σὲ δευτέρῃ φάσει στὰ ἔντυπα Εὐχολόγια, τὰ ὁποῖα τυπώνονται στὴν Βενετία ἀπὸ τὸν 15ο αἰῶνα καὶ ἐξῆς.

Μὲ ἀφορμὴ αὐτὴν τὴν ρευστότητα σχετικὰ μὲ τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως μελετήσαμε τὴν δομὴ τῶν Ἀκολουθιῶν τῶν Μυστηρίων καὶ γενικῶς τῶν ἁγιαστικῶν τελετῶν κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 11ο ἕως τοῦ 16ο αἰῶνος. Ἀπὸ τὰ δεδομένα τῶν

χειρογράφων Εὐχολογίων συμπεραίνουμε, ὅτι σχεδὸν ὅλα τὰ Μυστήρια καὶ οἱ ἁγιαστικὲς τελετὲς εἶχαν τὴν ἴδια δομὴ, ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ διαμορφώθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὸν δ' αἰῶνα καὶ ἔξῃς. Διακρίνονται δύο βασικὰ εἶδη Ἀκολουθιῶν, τὶς ὁποῖες μὲ ἓνα ὄνομα μποροῦμε νὰ τὶς ὀνομάσουμε «Σύναξη» τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ πρῶτο εἶδος εἶναι οἱ Ἀκολουθίες τοῦ Νυχθ 951 μέρου, κυρίως ὁ Ἑσπερινὸς καὶ ὁ Ὁρθρος, καὶ τὸ δεύτερο εἶδος ἡ Θεία Λειτουργία. Ὅλα τὰ ἄλλα Μυστήρια καὶ ἁγιαστικὲς τελετὲς τελοῦνταν ὡς προσθήκες στὴν «Σύναξη», στὶς Ἀκολουθίες τοῦ Νυχθημ¹ 1 ου δηλαδὴ ἢ 63 τὴν Θεία Λειτουργία.

Αὐτὸ σημαίνει, πρῶτον, ὅτι δὲν ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴν λειτουργικὴ πράξη σαφῆ διαχωρισμὸς μεταξὺ Μυστηρίων καὶ ἄλλων ἁγιαστικῶν τελετῶν (γεγονὸς ποὺ συμφωνεῖ μὲ τὴν θεολογικὴ θεώρ¹ 51 ση τῶν Μυστηρίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως τὴν γνωρίζουμε μέσα ἀπὸ τὰ πατερικὰ κείμενα), καὶ δεύτερον, ὅτι ὑπῆρχε συγκεκριμμένος τρόπος δομήσεως μίας Ἀκολουθίας, ἢ ὁποῖα θὰ ἐτελεῖτο σὲ συνδια¹ 963 μὲ τὴν Θεία Λειτουργία ἢ μὲ τὸν Ἑσπερινὸ ἢ τὸν Ὁρθρο. Οἱ Ἀκολουθίες τῆς Ἐξομολογήσεως, ποὺ ἐμφανίζονται ἀπὸ τὸν 1^ο αἰῶνα καὶ ἔξῃς, δὲν ὑπακούουν στὸν κανόνα δομήσεως τῶν Ἀκολουθιῶν ποὺ περιγράψαμε.

Συμπερασματικὰ ἐπιβεβαιώνεται, ὅτι οἱ Ἀκολουθίες Ἐξομολογήσεως, ποὺ ἔχουν καταγραφεῖ στὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια, προέρχονται ἀπὸ μοναστηριακὰ περιβάλλοντα καὶ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὸν μέχρι τότε τρόπο διαμορφώσεως τῶν Ἀκολουθιῶν τῶν Μυστηρίων στὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Ἡ Ἀκολουθία Ἐξομολογήσεως, ποὺ ἔχουν καταγραφεῖ στὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια καὶ παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία τύπων, ἀποτελοῦν μίαν ἰδιαίτερη περίπτωση ἐξελίξεως Ἀκολουθιῶν μέσα στὸ Εὐχολογ¹ 2 γιο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Μποροῦμε νὰ διακρίνουμε δύο ἢ τρεῖς τύπους Ἀκολουθιῶν καὶ ὁ κάθε ἓνας τύπος ἔχει πολλὲς παραλλαγές. Ὅλες οἱ Ἀκολουθίες Ἐξομολογήσεως, ποὺ ὑπάρχουν στὰ χειρόγραφα 966 α Εὐχολόγια,

ἔπ¹ 966 β προέρχονται ἀπὸ μοναστηριακὰ περιβάλλοντα καὶ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὸν μέχρι τότε τρόπο δομήσεως τῶν Ἀκολουθιῶν τῶν Μυστηρίων στὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μὲ σκοπὸ τὴν δημιουργία μίας ἐφαρμόσιμης «Ἀκολουθίας τῶν

Ἐξομολογουμένων», ἢ ὁποῖα ὀφείλει ἐπίσης νὰ εἶναι διαμορφωμένη σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση δομήσεως τῶν Ἀκολουθιῶν στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκ-! 954 λησία, προτείνεται σὲ μίᾳ νέα ἔκδοση τοῦ Μικροῦ ἢ τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου νὰ ληφθεῖ ἰδιαίτερη μέριμνα γιὰ τὴν σύνθεση Ἀκολουθίας τῶν Ἐξομολογουμένων.